

Kapitalisme in den landbouw.

Een landarbeider schrijft aan het „Volk”:

„Met het oprichten der zuivelfabrieken — de oudste zoowat dateerende van het jaar 1880 — is er in het veehoudersbedrijf een geweldige ommekeer teweeg gebracht. Waar vóór dien tijd het bereiden van zuivelprodukten uitsluitend plaats vond in boerderijen en diverse keuterijen — een enkele „kaasfabriek” en melkinrichting uitgezonderd — zoo levert thans de grootste tot de kleinste veehouder (respectievelijk 100 koeien tot één melkende) de melk aan „de fabriek”.

Zoo'n achterhoek is in Nederland niet bekend of het heeft een zuivelinrichting. Wat ontegenzeggelijk het produkt „zuivel” ten goede komt en hierdoor, ik zou haast zeggen de veehouders, doch dan dienen we te weten dat het enkel die veehouders zijn, welke tevens grondbezitter zijn; bijna alle andere, welke hunne landerijen pachten, hebben aan de meerdere opbrengst der zuivelproducten niets; het meerdere gaat in dit geval, dank zij het verterend konkurrentievuur, onder genoegelijk gegrom, wiskunstig zeker, naar brandkasten van jonkheren, baronnen, en verschillende andere soorten grondbezitters.

Voor arbeiders en andere kleine luyden vooral heeft deze ontwikkeling van het bedrijf tengevolge gehad, dat waar zo vroeger óf gratis, óf voor weinig geld zich van karnemelk voor het bereiden van pap konden voorzien, hiervan thans geen sprake meer is. De vorm waarin thans de afvalprodukten aan de zuivelfabrieken aan de leveranciers worden teruggegeven, of soms heelemaal niet worden teruggegeven, maakt een dergelijke versterking onmogelijk. Nog erger is het, met name in Friesland, gesteld met de kaas. Waar vroeger, toen de boerinnen zelf nog „kaasden”, ook de arbeider het geheele jaar door dit artikel in voorraad kon hebben, vanwege den lagen prijs, die steeds werd bedongen voor „uitzetters” en deze en dergelijke grondstoffen altijd een zeer voedzaam en smakelijk „ameublement” voor de boterham waren, zoo werd dit in de eerste tijden door den arbeider wel het ergst gevoeld. Thans is voor deze een korstekaas of „nastopper”, dor als de woestijn, het eenige aan de fabriek, wat hij tegen hoogen prijs meestal, „zijn” kaas kan noemen. Om van boter heelemaal niet meer te spreken; het jongere arbeidersgeslacht weet heelemaal niet meer hoe de natuurboter smaakt, die zoo dag aan dag bij wagenvrachten tegelijk, de plaats hunner inwoning verlaat. Ook voor de meeste arbeiders aan de zuivelfabrieken is het een hard gelag zich tevreden te moeten stellen met margarine.

Maar ik zou het hebben over het bedrijf als zoodanig. Verreweg de meesten zijn opgericht op koöperatieven grondslag, met geheel of gedeeltelijk volgestorte aandeelen. Anderen zijn van oorspronkelijke spekulatieve omgezet in koöperatieve. Naast deze soort bestaan er een bescheiden aantal naamlooze vennootschappen, terwijl als derde vorm worden aangetroffen de uitsluitend spekulatieve. Hoe het echter ook zij, van den eersten tot den laatsten leverancier van melk gaat slechts één roep uit: Ik wil en moet zéér veel voor mijn melk hebben.

En alles wordt hieraan dan ook ondergeschikt gemaakt. Met dit natuurlijk gevolg, dat het in den laatsten tijd een jacht op melk wordt. En geen middel ongebruikt wordt gelaten om elkaar het „melkterrein” te bekampen met al de gevolgen van dien.

De konkurrentie op dit gebied geeft dingen te aanschouwen, welke aan het krankzinnige grenzen. Hier vecht een „koöperatie”, welke echter ook alle nog zooveel mogelijk melk van „losse leveranciers” opkopen, met een naburige dito of naburige spekulatieve een geweldigen konkurrentiestrijd, daar zijn het beide, nog aangevuld met de fabrieken van melkproducten (van deze laatste o.a. te Bolsward, Berlikum, Leeuwarden, Middelstum, Brilt en aanstonds ook Scharsterbrug bij Joure). Deze laatsten vooral, hebben zoowat geheel het terrein te veroveren op de beide eersten.

En wat ziet men nu gebeuren in dezen wedloop? Ten eerste dit, dat dag aan dag tallooze melk-, spoor- en tramwagens, stoom-, motor- en zeilbooten vooral onze noordelijke provinciën doorkruisen, ten einde de melk op te halen. En dit soms uren ver van de begunstigde fabriek, onderweg menigmaal verschillende andere fabrieken passeerende. Zéér vaak met een kwantum melk, waarvan men moet zeggen: het gaat aan de vracht heen. Ten tweede wordt verder door zeer veel konkurree-rende fabrieken een geraffineerd stelsel van uitbetaling toegepast. Zóó, dat in zeer veel gevallen zij het meest betaald krijgen, die het verst afwonen en door concurrenten het gemakkelijkst kunnen worden afgegapt, terwijl daarentegen zij die in een afgelegen hoek wonen en geen gelegenheid hebben om gemakkelijk hun melk elders te verkoopen, door dezelfde fabriek worden betaald met hetgeen ze kwijt wil.

Verder wordt er bij uitbetaling naar vetgehalte eveneens op zeer listige wijze omgesprongen met de bepaling hiervan. Een feit is het, dat wanneer sommigen fabrieken ter oore komt dat deze of gene leverancier plan heeft naar een ander over te gaan, dat deze dan zeker kan zijn dat plotseling zijn melk aan vetgehalte toeneemt, waardoor de wekelijksche afrekening natuurlijk eveneens stijgt. Lang niet alle fabrieken leenen zich gelukkig voor dezen maatregel, doch dat er meerdere zijn, waarvan men het niet kan kontroleeren, bewijst, waartoe de waanzinnige concurrentie leidt. En zoo zijn er nog heel wat trucs welke worden toegepast, vooral in het toedienen van diverse afvalproducten.

Een en ander leert ons dan duidelijk zien, hoe dit betrekkelijk jonge bedrijf zich in zijn bestaansjaren tot een volkomen kapitalistisch bedrijf heeft ontwikkeld, en hier onnoemelijk veel kapitaal, tijd en moraliteit wordt om hals gebracht.”

Persoverzicht.

Kapitalisme in den landbouw.

Een landarbeider schrijft aan het „Volk“:
„Met het oprichten der zuivelfabrieken — de oudste zoowat dateerende van het jaar 1880 — is er in het veehoudersbedrijf een geweldige ommekeer teweeg gebracht. Waar vóór dien tijd het bereiden van zuivelprodukten uitsluitend plaats vond in boerderijen en diverse keuterijen — een enkele „kaasfabriek“ en melkinrichting uitgezonderd — zoo levert thans de grootste tot de kleinste veehouder (respektievelijk 100 koeien tot één melkende) de melk aan „de fabriek“. Zoo'n achterhoek is in Nederland niet bekend of het heeft een zuivelinrichting. Wat ontegenzeggelijk het produkt „zuivel“ ten goede komt en hierdoor, ik zou haast zeggen de veehouders, doch dan dienen we te weten dat het enkel die veehouders zijn, welke tevens grondbezitter zijn; bijna alle andere, welke hunne landerijen pachten, hebben aan de meerdere opbrengst der zuivelprodukten niets; het meerdere gaat in dit geval, dank zij het verterend konkurrentievuur, onder genoegelijk gegrom, wiskunstig zeker, naar brandkasten van jonkheren, baronnen, en verschillende andere soorten grondbezitters.

Voor arbeiders en andere kleine luyden vooral heeft deze ontwikkeling van het bedrijf tengevolge gehad, dat waar ze vroeger óf gratis, óf voor weinig geld zich van karnemelk voor het bereiden van pap konden voorzien, hiervan thans geen sprake meer is. De vorm waarin thans de afvalprodukten aan de zuivelfabrieken aan de leveranciers worden teruggegeven, of soms heelemaal niet worden teruggegeven, maakt een dergelijke versterking onmogelijk.

Nog erger is het, met name in Friesland, gesteld met de kaas. Waar vroeger, toen de boerinnen zelf nog „kaasden“, ook de arbeider het geheele jaar door dit artikel in voorraad kon hebben, vanwege den lagen prijs, die steeds werd bedongen voor „uitzetters“ en deze en dergelijke grondstoffen altijd een zeer voedzaam en smakelijk „ameublement“ voor de boterham waren, zoo werd dit in de eerste tijden door den arbeider wel het ergst gevoeld. Thans is voor deze een korstekaas of „nastopper“, dor als de woestijn, het eenige aan de fabriek, wat hij tegen hoogen prijs meestal, „zijn“ kaas kan noemen. Om van boter heelemaal niet meer te spreken; het jongere arbeidersgeslacht weet heelemaal niet meer hoe de natuurboter smaakt, die zoo dag aan dag bij wagenvrachten tegelijk, de plaats hunner inwoning verlaat....

Ook voor de meeste arbeiders aan de zuivelfabrieken is het een hard gelag zich tevreden te moeten stellen met margarine.

Maar ik zou het hebben over het bedrijf als zodanig. Verreweg de meesten zijn opgericht op kooperatieve grondslag, met geheel of gedeeltelijk volgestorte aandelen. Anderen zijn van oorspronkelijke spekulatieve omgezet in kooperatieve. Naast deze soort bestaan er een bescheiden aantal naamloze vennootschappen, terwijl als derde vorm worden aangetroffen de uitsluitend spekulatieve. Hoe het echter ook zij, van den eersten tot den laatsten leverancier van melk gaat slechts één roep uit: Ik wil en moet zéér veel voor mijn melk hebben.

En alles wordt hieraan dan ook ondergeschikt gemaakt. Met dit natuurlijk gevolg, dat het in den laatsten tijd een jacht op melk wordt. En geen middel ongebruikt wordt gelaten om elkaar het „melkterrein“ te bekampen met al de gevolgen van dien.

De konkurrentie op dit gebied geeft dingen te aanschouwen, welke aan het krankzinnige grenzen. Hier vecht een „koöperatie“, welke echter ook alle nog zooveel mogelijk melk van „losse leveranciers“ opkoopt, met een naburige dito of naburige spekulatieve een geweldigen konkurrentiestrijd, daar zijn het beide, nog aangevuld met de fabrieken van melkprodukten (van deze laatste o. a. te Bolsward, Berlikum, Leeuwarden, Middelstum, Brilt en aanstonds ook Scharsterbrug bij Joure). Deze laatsten vooral, hebben zoowat geheel het terrein te veroveren op de beide eersten.

En wat ziet men nu gebeuren in dezen wedloop? Ten eerste dit, dat dag aan dag talloze melk-, spoor- en tramwagens, stoom-, motor- en zeilbooten vooral onze noordelijke provinciën doorkruisen, ten einde de melk op te halen. En dit soms uren ver van de begunstigde fabriek, onderweg menigmaal verschillende andere fabrieken passeerende. Zéér vaak met een kwantum melk, waarvan men moet zeggen: het gaat aan de vracht heen. Ten tweede wordt verder door zeer veel konkurreeerende fabrieken een geraffineerd stelsel van uitbetaling toegepast. Zóó, dat in zeer veel gevallen zij het meest betaald krijgen, die het verst afwonen en door konkurrenten het gemakkelijkst kunnen worden afgegap, terwijl daarentegen zij die in een afgelegen hoek wonen en geen gelegenheid hebben om gemakkelijk hun melk elders te verkopen, door dezelfde fabriek worden betaald met hetgeen ze kwijt wil.

Verder wordt er bij uitbetaling naar vetgehalte eveneens op zeer listige wijze omgesprongen met de bepaling hiervan. Een feit is het, dat wanneer sommigen fabrieken ter oore komt dat deze of gene leverancier plan heeft naar een ander over te gaan, dat deze dan zeker kan zijn dat plotseeling zijn melk aan vetgehalte toeneemt, waardoor de wekelijksche afrekening natuurlijk eveneens stijgt. Lang niet alle fabrieken leenen zich gelukkig voor dezen maatregel, doch dat er meerdere zijn, waarvan men het niet kan kontroleeren, bewijst, waarloze waanzinnige konkurrentie leidt. En zoo zijn er nog heel wat trucs welke worden toegepast, vooral in het toedienen van diverse afvalprodukten.

Een en ander leert ons dan duidelijk zien, hoe dit betrekkelijk jonge bedrijf zich in zijn bestaansjaren tot een volkomen kapitalistisch bedrijf heeft ontwikkeld, en hier onnoemelijk veel kapitaal, tijd en moraliteit wordt om hals gebracht.”